

YUCOM

Komitet pravika
za ljudska prava

Solidarno za prava svih

**IZVEŠTAJ
O NAPADIMA NA BRANITELJE
LJUDSKIH PRAVA U SRBIJI
ZA 2025. GODINU**

IZVEŠTAJ O NAPADIMA NA BRANITELJE LJUDSKIH PRAVA U SRBIJI ZA 2025. GODINU

YUCOM

Komitet pravnika
za ljudska prava

Izdavač:

Komitet pravnika za ljudska prava – YUCOM
Kneza Miloša 4
11103 Beograd
www.yucom.org.rs

Priredio:

Komitet pravnika za ljudska prava – YUCOM

Za izdavača:

Katarina Golubović

Dizajn i prelom:

KONČAR brand studio

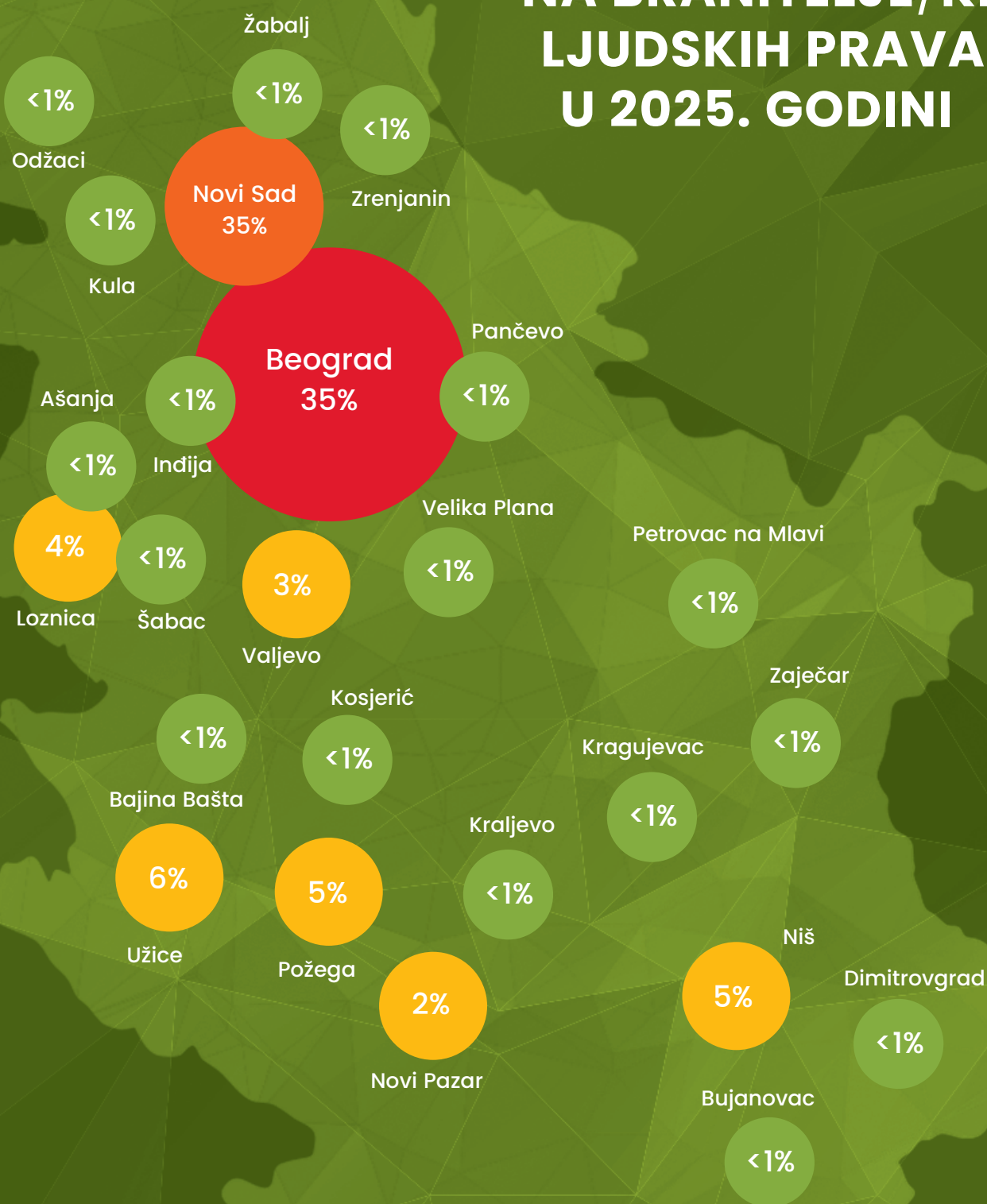
U ovom izveštaju termin „branitelji ljudskih prava“ koristi se kao rodno neutralan izraz koji podrazumeva i muškarce i žene, uključujući sve osobe koje se zalažu za zaštitu i unapređenje ljudskih prava.

Ova publikacija sastavljena je uz finansijsku pomoć Fonda Ujedinjenih nacija za demokratiju (UNDEF). Za njenu sadržinu isključivo je odgovoran Komitet pravnika za ljudska prava YUCOM i njena sadržina ne izražava nužno i stavove UNDEF-a.

SADRŽAJ

1. UVOD	5
2. METODOLOGIJA	7
3. OPŠTI TRENDVI	8
4. NAJČEŠĆE UGROŽENA PRAVA BRANITELJA LJUDSKIH PRAVA	10
5. IZDVOJENI NAPADI	13
5.1. NAPADI NA STUDENTSKE PROTESTE	13
5.2. NAPADI NA BRANITELJKE LJUDSKIH PRAVA	25
5.3. UGROŽAVANJE DIGITALNE BEZBEDNOSTI AKTIVISTA	28
5.4. SUŽAVANJE PROSTORA ZA DELOVANJE ORGANIZACIJA CIVILNOG DRUŠTVA	31
6. ZAKLJUČAK	33
7. PREPORUKE	34

MESTA NAPADA NA BRANITELJE/KE LJUDSKIH PRAVA U 2025. GODINI

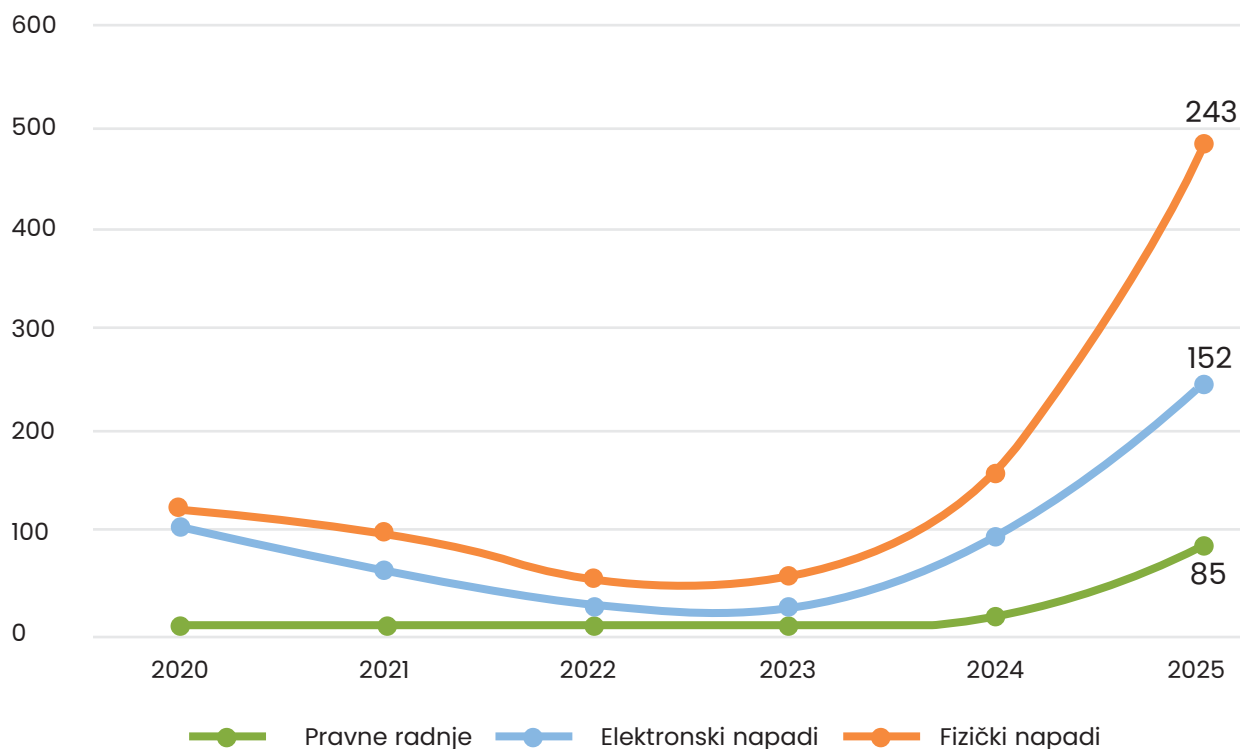

1. UVOD

Komitet pravnika za ljudska prava – YUCOM je pre pet godina, 7. novembra 2020. godine, pokrenuo prvu interaktivnu mapu napada i pritisaka na branitelje ljudskih prava u Srbiji. Sam izraz branitelj nekima može zvučati neuobičajeno ili arhaično, pa se ljudi koji se bave zaštitom prava često i ne prepoznaju u toj reči. Ipak, termin obuhvata sve koji se zalažu za zaštitu i unapređenje ljudskih prava: aktiviste, novinare, advokate, istraživače, uzbunjivače, građane koji javno istupaju, kao i organizacije civilnog društva. Deklaracija Ujedinjenih nacija o braniteljima ljudskih prava utvrđuje prava pojedinaca i grupa da promovišu i štite ljudska prava, kao i obavezu država da obezbede njihovu zaštitu od nasilja, pretnji i odmazde.¹

Nakon objavljivanja godišnjih izveštaja o napadima na branitelje ljudskih prava za 2020, 2021. i 2022. godinu, izdavanje novih izveštaja je privremeno obustavljeno, dok je Mapa incidenata nastavila sa redovnim ažuriranjem podataka.

Pred vama se nalazi izveštaj o napadima na branitelje ljudskih prava u Srbiji za 2025. godinu. Period 2023–2024. godine, iako nije obuhvaćen godišnjim izveštajima, obeležio je nagli porast pritisaka na aktiviste i jačanje represivnih praksi, što je kulminiralo početkom studentskih protesta u drugoj polovini 2024. godine. U periodu koji je iza nas podaci o značajno gore položaju aktivista su se našli u relevantnim dokumentima međunarodnih institucija, poput rezolucija Evropskog parlamenta, Izveštaja Evropske komisije o napretku Srbije, Zajedničke deklaracije Zajedničkog konsultativnog odbora civilnog društva između Srbije i EU i drugih.

Grafikon 1: Broj napada 2020–2025.

¹ Deklaracija o pravima i odgovornostima pojedinaca, grupa i društvenih organa u unapređivanju i zaštiti univerzalno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda, Rezolucija Generalne skupštine UN 53/144, 9. decembar 1998, dostupno na: https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Defenders/Declaration/declaration_serbian.pdf

2. METODOLOGIJA

Ovaj izveštaj zasniva se na kontinuiranom prikupljanju i verifikaciji podataka koji se unose na Mapu incidenata. Za svaki prijavljeni slučaj evidentiraju se osnovni parametri: pol i prebivalište žrtve, odnos žrtve prema napadu (direktna meta, kolega ili član porodice), tip napadača, vrsta napada i ugroženo pravo. Podaci potiču iz prijava građana, otvorenih izvora, medijskih izveštaja, dokumentacije organizacija civilnog društva i pravnih timova koji pružaju besplatnu pravnu pomoć.²

Svi podaci prolaze kroz proveru i klasifikaciju prema unapred definisanim kategorijama, uz pažljiv pristup u brojanju incidenata: grupni napadi evidentiraju se kao pojedinačni slučajevi, zbog čega je stvarni broj žrtava često veći od broja registrovanih događaja. Izveštaj kombinuje kvantitativnu analizu sa kvalitativnim opisima najznačajnijih slučajeva, kako bi se obezbedio jasan uvid u prirodu, trendove i težinu napada na branitelje ljudskih prava tokom 2025. godine.

Iako novinari nesumnjivo predstavljaju branitelje ljudskih prava, *Mapa incidenata* i ovaj izveštaj ne obuhvataju napade na novinare, budući da u Srbiji već postoji posebna, sveobuhvatna baza podataka o tim incidentima koju vodi Nezavisno udruženje novinara Srbije (NUNS). Kako bi se izbeglo dupliranje podataka i preklapanje evidencija, izveštaj je fokusiran na druge kategorije branitelja ljudskih prava, koje do sada nisu sistematski mapirane.

Izveštaj ima za cilj da zainteresovanoj domaćoj i međunarodnoj javnosti pruži jednostavan uvid u trenutnu situaciju i informacije o položaju branitelja ljudskih prava u Srbiji koje do sada nisu bile dostupne na sličnim mapama regionalnog i međunarodnog tipa.

² Treba imati u vidu da pojedini incidenti, naročito oni koji pogađaju ranjive ili manje vidljive grupe ili se dešavaju van većih urbanih sredina, nisu prijavljeni, medijski ispraćeni ili na odgovarajući način dokumentovani, kako bi se mogli verifikovati za unos u bazu, tako da statistički prikazi pokazuju najmanji mogući broj napada.

3. OPŠTI TRENDОВI

Peta godina prikupljanja podataka pokazala je drastičan porast broja zabeleženih incidenata, u 2025. godini registrovano ih je 317, odnosno osam puta više nego 2022. godine.

Po prvi put broj incidenata zabeleženih van Beograda (213) premašio je broj onih koji su se dogodili u prestonici (104). Istovremeno, zabeležen je porast napada usmerenih na neformalne grupe (153) i pojedince (112) u poređenju sa napadima na udruženja (47).

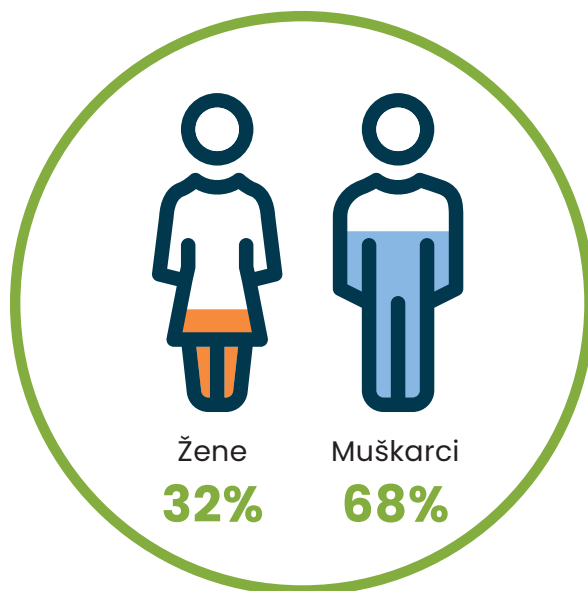
Grafikon 2: Broj napada po mesecima i primeri napada

Pored toga što je izvesno da je, zbog velikog broja incidenata, deo napada ostao nezabeležen, ukupan broj registrovanih slučajeva dodatno je umanjen usled metodologije koja, iz praktičnih razloga, grupne napade evidentira kao pojedinačne slučajeve. Zbog toga je stvarni broj žrtava ovih napada značajno veći od broja formalno zabeleženih incidenata, a realan broj pogođenih osoba može se proceniti kao višestruko veći. Među žrtvama je zabeleženo 68% muškaraca i 32% žena.³

Pored kvantitativnog rasta, zabeležen je i porast ozbiljnosti napada. Po prvi put fizički napadi na osobe i njihovu imovinu (269) – uključujući lišenja slobode (109),⁴ razne vrste fizičkih napada (73)⁵ i pretnji (57)⁶ – znatno su nadmašili broj elektronskih napada (152), koji se i dalje dominantno odnose na tabloidne kampanje blaćenja i diskreditacije putem interneta i društvenih mreža (120). Budući da jedan incident može obuhvatiti više vrsta napada,⁷ zbir pojedinačnih kategorija znatno premašuje 317, pri čemu u gotovo

polovini zabeleženih incidenata (46%) dolazi do preklapanja dve ili više vrsta napada. Iako su potvrđeni slučajevi instaliranja špijunskog softvera na telefone aktivista, a forenzičke analize ukazuju na to da je broj stvarnih žrtava znatno veći,⁸ registrovani napadi koji se mogu svrstati u oblast digitalne bezbednosti i dalje su relativno retki (12).⁹

Ukupan broj zabeleženih incidenata (317) ostavio je posledice na živote brojnih građana, aktivista, pa i slučajnih prolaznika. Po prvi put više od 80% svih napada ima isti povod, proteste koji su izbili nakon pogibije 16 osoba usled urušavanja nadstrešnice u Novom Sadu 1. novembra 2024. godine. Iako ovakvi napadi nose potencijalno snažan odvratajući efekat na one koji se zalažu za zaštitu ljudskih prava, dosadašnja praksa pokazuje da građani i aktivisti, uprkos pritiscima, nastavljaju da istrajno i hrabro ukazuju na nepravde i kršenja prava.

Grafikon 3: Pol žrtava

³ Odnosi se na pojedinačne aktiviste.

⁴ Broj hapšenja, privođenja i zadržavanja građana u vezi sa javnim okupljanjima bio je veći od 1.000 u periodu od novembra 2024. godine do trenutka izrade izveštaja. U skladu sa usvojenom metodologijom, više lica može biti evidentirano kao jedan slučaj lišenja slobode, ukoliko nije moguće utvrditi identitet svih uhapšenih osoba. Mapa incidenata obrađuje javno dostupne podatke koji su mogli biti verifikovani i sadrži informacije o osobama koje se mogu smatrati braniteljima ljudskih prava. Za više informacija o hapšenjima, privođenjima i zadržavanjima videti: <https://pustiteihsvse.org/baza-podataka/>.

⁵ prebijanje, tortura, pokušaj ubistva itd.

⁶ pretnje, zastrašivanja, ucene, psihološko uznemiravanje itd.

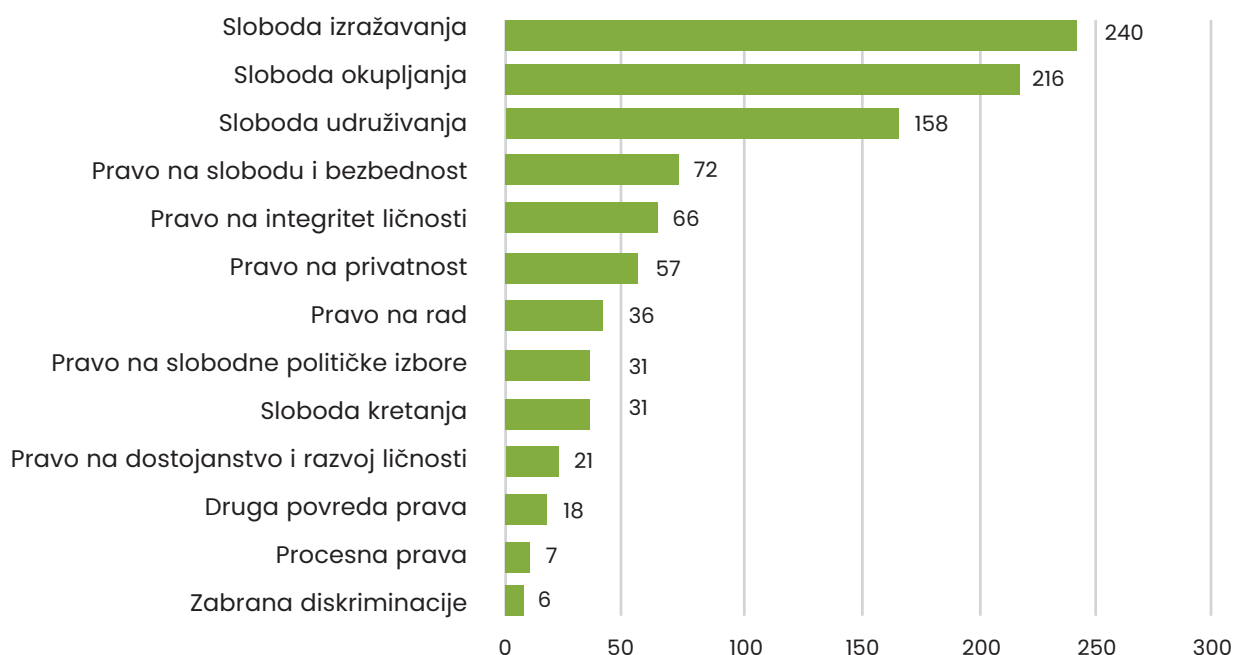
⁷ U jednom incidentu može biti obuhvaćeno više tipova fizičkih napada (npr. tortura i lišenje slobode), ali i više različitih vrsta napada (npr. lišenje slobode i pokretanje krivičnog postupka). Sve vrste napada evidentiraju se nezavisno, zbog čega zbir pojedinačnih kategorija može premašiti ukupan broj incidenata. U jednom incidentu može biti obuhvaćeno

više tipova fizičkih napada (npr. tortura i lišenje slobode), ali i više različitih vrsta napada (npr. lišenje slobode i pokretanje krivičnog postupka).

⁸ Prema izveštaju Amnesty International Serbia: A Digital Prison, forenzički podaci o špijunskom softveru Novi Spy ukazuju na mogućnost da je ovaj program instaliran na više od 600 telefona.

⁹ Važno je istaći da se, usled metodoloških ograničenja, broj napada ne podudara nužno sa brojem žrtava, budući da jedan napad može imati jednu, ali i više stotina žrtava.

4. NAJČEŠĆE UGROŽENA PRAVA BRANITELJA LJUDSKIH PRAVA

Grafikon 4: Ugroženo ljudsko pravo

Tri osnovna ljudska prava koja predstavljaju temelj građanskog delovanja – sloboda okupljanja, sloboda udruživanja i sloboda izražavanja – i tokom 2025. godine bila su među najčešće ugroženim pravima branitelja i braniteljki ljudskih prava. U odnosu na prethodne godine zabeležen je porast ozbiljnosti i sistematičnosti pritisaka koji sve češće uključuju direktnu represiju i zloupotrebu pravosudnih mehanizama.

Sloboda okupljanja bila je najvidljivije ugrožena, posebno kroz neadekvatno postupanje policije tokom protesta, ali i kroz brojna privođenja učesnika i organizatora javnih skupova. Tokom 2025. godine pokrenut je i veliki broj krivičnih i prekršajnih postupaka protiv građana i aktivista. Ovakva praksa ima izražen zastrašujući efekat i jasno pokazuje nameru da se obeshrabri svaka forma javnog izražavanja neslaganja sa postupcima i politikama vlasti. Funkcioneri vlasti su nastavili da potkopavaju slobodu udruživanja pokušajima da se organizacije civilnog društva prikažu kao strani agenti ili protivnici države.

Najizraženiji vid takvog pritiska bio je pokušaj usvajanja Zakona o stranim agentima, koji je ušao u skupštinsku proceduru krajem 2024. godine i izazvao snažnu reakciju javnosti i civilnog sektora zbog svoje suštinske neusaglašenosti sa Ustavom i evropskim standardima.

Paralelno s tim, početkom 2025. godine, pripadnici Uprave kriminalističke policije izvršili su upad u prostorije pet nevladinih organizacija pod izgovorom sprovođenja istrage o pranju novca, navodno motivisane izjavama tadašnjeg direktora FBI u vezi sa korupcijom u radu USAID-a. Akcija je sprovedena u bliskoj koordinaciji sa kampanjom blaćenja u tabloidnim medijima, čime je dodatno pojačan pritisak na civilni sektor i stvorena atmosfera stigmatizacije i straha.

Sloboda izražavanja bila je izložena najrazličitijim oblicima pritisaka, od SLAPP tužbi i targetiranja u provladinim medijima, do gore pomenutih organizovanih kampanja blaćenja na društvenim mrežama. Broj takvih slučajeva u 2025. godini dostigao je rekordne razmere, što potvrđuje kontinuirano sužavanje prostora za kritički govor.

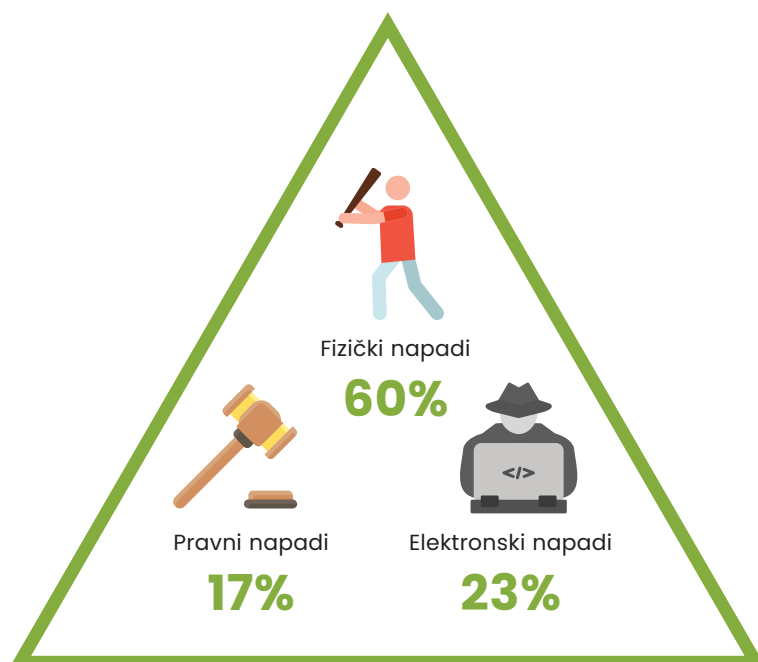
¹⁰ SLAPP tužbe (eng. Strategic Lawsuit Against Public Participation) predstavljaju zloupotrebu pravnih postupaka za povredu časti i ugleda. Cilj ovih tužbi nije pravda, već zastrašivanje novinara, aktivista i građana koji ukazuju na nepravilnosti u radu vlasti.

Slika 1: „Srbijo, probudi se“, protest 13. avgusta 2025. godine

Kampanje blaćenja se najčešće sprovode kroz koordinaciju više tabloidnih medija i obično obuhvataju niz povezanih tekstova i/ili TV emisija usmerenih protiv pojedinaca ili organizacija. Takve kampanje često služe kao opravdanje za fizičke napade ili pokretanje pravnih postupaka protiv branitelja ljudskih prava. Neretko su praćene izjavama najviših državnih zvaničnika, čime se dodatno legitimišu izneti stavovi.

Agresivna retorika javnih funkcionera i provladinih medija dodatno podstiče ovakvo okruženje, normalizuje govor mržnje i stvara atmosferu u kojoj se aktivisti tretiraju kao pretnja, a ne kao akteri koji doprinose javnom interesu. Ipak, uprkos pojačanim pritiscima, građani, aktivisti i organizacije civilnog društva nastavljaju da istrajno i solidarno brane osnovne slobode, potvrđujući da otpor autoritarnim praksama u Srbiji i dalje ima snažno uporište u društvu.

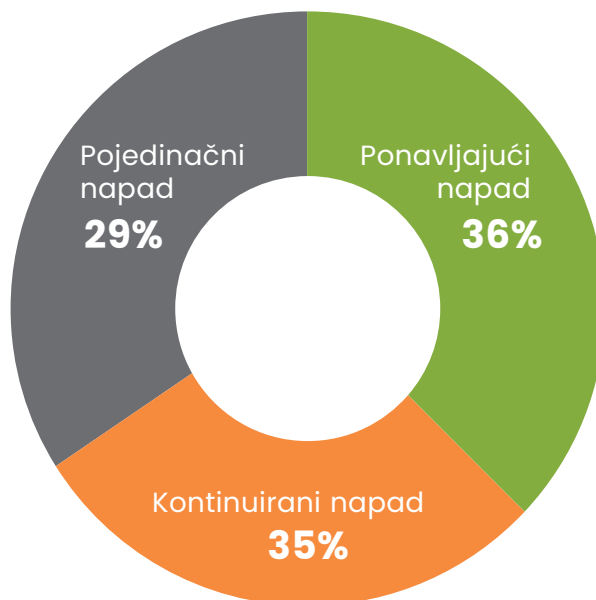

Grafikon 5: Vrste napada

5. IZDVOJENI NAPADI

5.1. NAPADI NA STUDENTSKE PROTESTE

Grafikon 6: Učestalost napada

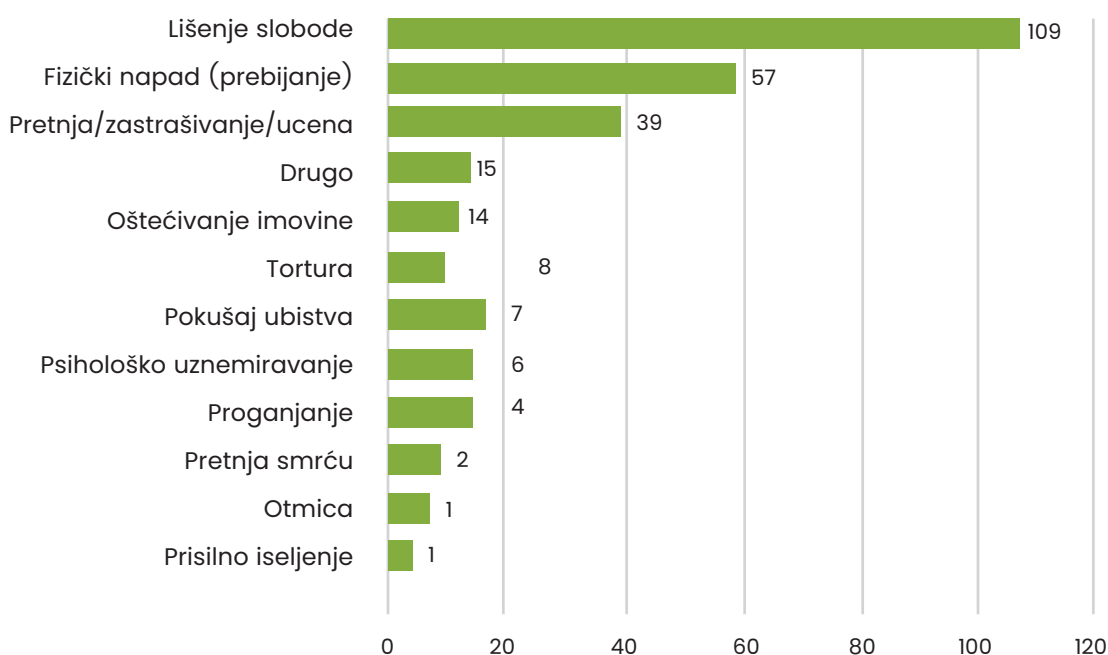
Više od 80% napada zabeleženih tokom 2025. godine u Mapi incidenta odnosi se na organizatore, učesnike i pristalice studentskih protesta. Ova izuzetna statistika svedoči ne samo o razmerama i društvenom značaju protesta, koji su, pored studenata, okupili i brojne građane, već i o načinu na koji je država reagovala. Umesto da fokus institucionalnog delovanja bude na utvrđivanju odgovornosti za urušavanje nadstrešnice Železničke stanice u Novom Sadu i smrt 16 osoba, tokom 2025. godine zabeleženi su brojni pritisci na organizatore i učesnike protesta, uključujući privođenja, upotrebu sile i pokretanje krivičnih i prekršajnih postupaka. Na meti su se našli studenti, srednjoškolci, univerzitetski profesori, dekani, rektor, auto-prevoznici, sveštenici i mnogi drugi koji su javno izrazili podršku studentima i stali u odbranu javnog interesa.

Među napadačima su bili najviši državni funkcioneri, uključujući predsednika Republike, pripadnike policije, članove i simpatizere političkih partija, kao i brojni provladini mediji. Cilj ovih napada nije bio samo zastrašivanje učesnika protesta, već i gušenje talasa solidarnosti koji se u društvu širio oko studentskih zahteva. Time je poslat jasan signal da svaka forma građanskog otpora ili javne kritike može postati meta institucionalnog pritiska, čime se dalje sužava prostor za slobodu izražavanja i okupljanja u Srbiji. U gotovo 68% svih zabeleženih slučajeva ne radi se o izolovanim incidentima, već o napadima koji traju kontinuirano ili se ponavljaju.

5.1.1. Napadi motornim vozilima

Učesnici protesta bili su izloženi brojnim fizičkim i verbalnim napadima, dok se broj naleta vozilima na okupljene meri desetinama od početka protesta. Učestali slučajevi nasilnog probijanja blokada automobilima, uz povređivanje učesnika, ukazuju na organizovane pokušaje zastrašivanja demonstranata. Dodatno zabrinjava što su provladini mediji sistematski umanjivali ozbiljnost ovih napada i opravdavali postupke vozača, normalizujući nasilje i podstičući atmosferu nekažnjivosti.

Istovremeno, agresivna medijska kampanja, u kojoj su učesnici protesta označavani kao „blokaderi teroristi“, dodatno je raspirivala neprijateljstvo i stigmatizaciju, stvarajući okruženje u kojem se legitimni građanski protest predstavlja kao bezbednosna pretnja. Brojnosti napada dodatno je doprinela i izjava predsednika Republike kojom je relativizovan jedan od napada na mirno okupljanje, budući da je, izražavajući iznenađenje zahtevom za krivično procesuiranje vozača koji je nosio protestanta na haubi, naveo da vozač nije prekršio zakon.

Grafikon 7: Broj i vrste fizičkih napada

Izvor: društvene mreže

Slika 2: Sonja Ponjavić udarena automobilom 16. januara 2025. godine, tokom blokade u Beogradu

Jedan od najtežih incidenata dogodio se 16. januara 2025. godine, tokom petnaestominutne blokade raskrsnice Ruzveltove ulice i Ulice kraljice Marije, kada se automobil velikom brzinom zaletao u grupu okupljenih građana i udario studentkinju Sonju Ponjavić, koja je u tom trenutku stajala na trotoaru i od siline udarca završila na krovu vozila. U novembru 2025. godine nastavljeno je sudjenje u postupku protiv vozača koji se tereti za teško ubistvo u pokušaju. Reč je o jednom od retkih slučajeva u kojima je vozač zbog napada na učesnike protesta zaista procesuiran.

Blaga reakcija državnih organa na ove napade, kao i odluka predsednika Republike da u avgustu pomiluje devojkicu odgovornu za napad koji se dogodio 24. januara 2025. godine na Novom Beogradu, kada je automobilom udarila redare na protestu, ostavile su snažan zastrašujući efekat i poslale poruku o nekažnjivosti nasilja prema građanima koji izražavaju svoje nezadovoljstvo. Tokom incidenta kod Palmotićeve ulice u Beogradu, krajem januara, automobilom je udareno i dvoje lekara. Istog dana vozač u Sremskim Karlovcima se više puta zaletao ka grupi građana koji su dočekivali studente iz Beograda.

U martu je crni automobil naleteo na grupu učenika i profesora Elektrotehničke škole „Mihajlo Pupin“ u Novom Sadu, tokom održavanja 16 minuta čutanja. U aprilu je crni automobil naleteo na učesnike protesta kod Vukovog spomenika u Beogradu. U junu je vozač, koji je prethodno vređao učesnike mirne blokade, automobilom udario aktivistkinju Mariju Srdić u Novom Sadu. U istom mesecu je zabeležen incident na blokadi u Ulici Vojvode Stepe u Beogradu, kada je policija sa četiri marice, raspoređene u sve četiri trake i u punoj brzini, krenula ka okupljenim građanima kako bi ih nasilno potisnula.

Probijanje protestnih blokada na ovakav način prvi put je zabeleženo u Šapcu 2021. godine, kada su pristalice Srpske napredne stranke bagerom nasilno probile protestnu blokadu mosta. Umesto da osudi ovakvo ugrožavanje bezbednosti građana, predsednik je reagovao blagonaklono, izjavivši da bagerista ništa loše nije uradio, te da je to što se kretao bilo njegovo ustavno pravo.

5.1.2. Fizički napadi

Tokom 2025. godine zabeležen je kontinuirani niz fizičkih napada na učesnike studentskih protesta i njihove pristalice u različitim gradovima, pri čemu je izvesno da mnogi incidenti nikada nisu prijavljeni nadležnim organima niti je javnost o njima obaveštena. Tako su u januaru 2025. godine studenti Pravnog fakulteta napadnuti i gađani staklenim flašama, dok je sličan incident zabeležen i protiv studenata Fakulteta tehničkih nauka. Tokom tog napada, napadači su se dovezli vozilima hitne pomoći sa prelepljenim registarskim tablicama. Zloupotreba vozila hitne pomoći bila je česta, počev od njihove upotrebe za lažno prikazivanje situacija u kojima učesnici blokada navodno ne propuštaju hitne slučajeve, do korišćenja ovih vozila za transport maskiranih napadača i oružja. U jednom slučaju je bahatom vožnjom kolima hitne pomoći pregažen pas.

U januaru je grupa maskiranih napadača kamenjem gađala zgradu Fakulteta sporta u Nišu. Krajem tog meseca mladići naoružani bejzbol palicama napali su studente u Novom Sadu dok su lepili nalepnice s pozivom na protest. Više njih je povređeno, uključujući studentkinju koja je zadobila teže telesne povrede u vidu frakture vilice. Iako su četvorica napadača uhapšena, predsednik ih je, nakon što je relativizovao napad navodeći da su oni samo branili stranačke prostorije, u julu pomilovao. U martu su pretučena četiri studenta Fakulteta sporta i fizičkog vaspitanja u Novom Sadu. U junu je od strane maskiranih napadača sa obeležjima Crvene zvezde napadnut student Pravnog fakulteta koji je bio istaknut kao predstavnik studenata. U istom mesecu je prebijen od strane tri lica i jedan od studenata u blokadi koji je učestvovao u akcijama pešačenja. Krajem oktobra u selu Jabuka napadnuti su studenti učesnici akcije „Student u svakom selu“.

Tokom posmatranja izbora u novembru u Mionici, fizički su napadnute i nezakonito lišene slobode posmatračice Crte, dok su članovima zbora građana Futog iz Novog Sada oštećeni automobili. U decembru je, prema navodima niških studenata, lekar Univerzitetskog kliničkog centra u Nišu odbio da pruži adekvatnu medicinsku negu studentkinji koja je zadobila jaku alergijsku reakciju, navodno zbog njenog učešća u protestu. Meta fizičkog napada bio je čak i sveštenik SPC, koji je u parohijskom domu ugostio studente koji su pešačili za Novi Sad.

Značajan broj napada zabeležen je u neposrednoj blizini kampa vladinih pristalica u Pionirskom parku u Beogradu.¹¹ Početkom oktobra na platou ispred Narodne skupštine muškarci iz ovog kampa prebili su studenta Računarskog fakulteta Bogdana Tomića, koji je izgubio svest i dobio povredu glave. Početkom novembra studentkinja Fakulteta tehničkih nauka iz Novog Sada fizički je napadnuta dok je pokušavala da snimi lica koja su boravila u parku, nakon čega je završila u bolnici. Takođe u novembru, nakon protesta, članovi zborova Stari grad i Savski venac napadnuti su od strane maskiranih lica. U istom mesecu u blokadi ispred Pionirskog parka je pretučen i opljačkan jedan od trkača koji svake nedelje trče kao vid podrške studentima. Uprkos tome što je policija bila prisutna tokom ovih napada, ona nije reagovala.

¹¹ U martu 2025. godine, kao reakcija na studentske proteste, pristalice SNS-a organizovale su kamp studenata koji žele da uče u Pionirskom parku u Beogradu, koji se potom proširio na prostor između parka i Narodne skupštine. Prostor je bio ograđen, a građanima je pristup bio onemogućen.

5.1.3. Napadi na pristalice studentskih protesta

Napadi na pristalice studentskih protesta bili su česti. Na meti napada zbog podrške studentskim protestima našli su se prosvetni radnici, zaposleni u javnom sektoru, privatni preduzetnici i obični građani, koji su dobijali otkaze, trpeli mobing na radnim mestima i suočavali se sa zatvaranjem svojih privatnih radnji.

Česti su bili i napadi na profesore i nastavnike koji su javno podržavali studentske proteste. Tako je tabloid Alo u januaru usmerio kampanju na nastavnika gimnazije u Bajinoj Bašti, dok je dekanka Filozofskog fakulteta u Nišu u februaru bila meta fizičkog napada i pretnji, a u martu je napadnuta nožem. U Novom Sadu nastavnik fizičkog vaspitanja otpušten je zbog izražene podrške studentima.

Napadnut je i rektor Univerziteta u Beogradu, nakon što je ministar u emisiji na televiziji Pink izjavio da „mora da bude uhapšen jer je unakazio budućnost velikog broja studenata“. Krajem aprila policajac je napao profesorku Smiljanu Milinkov dok je pružala pasivni otpor i blokirala ulaz na fakultet, tako što ju je podigao i bacio na zemlju. U junu su trojica profesora Univerziteta u Novom Sadu uhapšena dok su obavljala dužnost redara tokom protesta. Istog meseca dekanka Medicinskog fakulteta u Novom Sadu i još pet osoba uhapšeni su zbog navodnih malverzacija, te im je određen kućni pritvor, iako je osnovni povod bio isplata plata zaposlenima. Mediji su u septembru izvestili da se radi o represiji širih razmera, budući da je veći broj profesora ostao bez posla, a jedan broj direktora smenjen zbog podrške protestima. Početkom istog meseca na protestu u Novom Sadu su privedeni profesori Mašinsko-saobraćajne škole iz Čačka, Aleksandar Dilparića i Mirko Mirković. Određeno im je zadržavanje do 48 časova i terete se za napad na službeno lice.

Polovinom septembra u emisiji „Dosije (eks) Katedra: Meduza 2“, koja je prikazivana na televizijama B92, TV Prva i TV Informer, posebno je označen profesor Fakulteta političkih nauka Dušan Spasojević, tvrdnjama da podstiče studente na anti-državno delovanje. Krajem septembra docent na Fakultetu inženjerskih nauka u Kragujevcu Vukašin Slavković dobio je preteću SMS poruku da će ga „stići crna ruka“ zbog učešća i podrške studentskim protestima. Krajem oktobra smenjena je direktorka gimnazije u Bačkoj Palanci Tamara Antić, sa obrazloženjem da je propustila da disciplinski sankcioniše profesore koji su učestvovali u studentskim blokadama. U istom mesecu je pred Prekršajnim sudom u Beogradu saslušana dekanka Filološkog fakulteta u Beogradu Iva Draškić Vićanović, a u vezi sa neodržavanjem nastave tokom studentskih blokada. Krajem novembra je pokrenut disciplinski postupak protiv profesora Medicinskog fakulteta, doc. dr Milana Ćirića u Nišu, koji je sa studentima izašao na 16-minutnu tišinu.

Posebno ilustrativan primer sistematskog pritiska predstavlja slučaj Milomira Jaćimovića, prevoznika iz Žablja, koji je zbog besplatnog prevoza studenata bio izložen nizu napada i administrativnih mera. U aprilu su mu izbušene gume na vozilima, krajem juna razbijene šoferšajbne, dok su brojne prekršajne kazne dovele firmu na ivicu gašenja. Početkom jula, nakon što mu je sin uhapšen zbog lepljenja plakata na prostorije SNS-a u Novom Sadu, Jaćimović je u znak protesta pokušao da se zapali. Nakon izlaska iz bolnice, određeno mu je policijsko zadržavanje pod optužbama za izazivanje opšte opasnosti i ometanje službenog lica.

Napadi su se nastavili i nakon toga, sredinom jula policija mu je zaplenila registarske tablice nekoliko autobusa. Početkom novembra Jaćimović je ponovo priveden, a autobus mu je oduzet tokom protesta podrške Dijani Hrki, koja je započela štrajk gladu. U zaplenjenom autobusu su privremeno zadržani niški studenti. Nekoliko dana kasnije ponovo je priveden ispred Opštine Žabalj zbog navodnog narušavanja javnog reda i mira. Poslednji incident zabeležen je u decembru, kada mu je oduzeta vozačka dozvola, navodno zato što je lekarsko uverenje pribavio u „pogrešnoj“ zdravstvenoj ustanovi.

U Gadžinom Hanu je u septembru priveden Miroslav Šarković nakon anonimne prijave da u stanu poseduje narkotike. Šarković tvrdi da je pravi razlog privođenja njegova podrška studentima, što potkrepljuje činjenicom da je policija sa njegovog prozora uklonila transparent podrške upravo na dan kada su državni funkcioneri prolazili kroz grad povodom Dana zastave.

Početkom oktobra Mladen Zlatković iz Bujanovca dobija otkaz u Prihvatnom centru Bujanovac. Iako je kao zvaničan razlog navedeno „smanjivanje troškova“, Zlatković tvrdi da je otpušten zbog otvorene podrške studentskim protestima. Dana 17. oktobra 2025, Jelena Dragaš, medicinska sestra u Specijalnoj psihijatrijskoj bolnici u Kovinu, javno izjavljuje da na radnom mestu trpi mobing i da je dobila opomenu pred otkaz, upravo zbog podrške studentskim protestima. Potom, 25. oktobra 2025. uklonjen je štand sa knjigama Slobodanu Stepanoviću, koji je na istom mestu poslovao gotovo deset godina, uz uredno obnavljanje dozvola. Ovog puta mu je rečeno da „kvari ambijent grada“, dok Stepanović smatra da je stvarni razlog njegova javna podrška studentima.

5.1.4. Napadi od strane policije i policijska brutalnost

Izvor: protesti.pic

Slika 2: „Srbijo, probudi se“, protest 13. avgusta 2025. godine

Tokom 2025. godine zabeležen je niz slučajeva prekomerne upotrebe sile i nezakonitog postupanja policijskih službenika prema građanima, aktivistima i studentima koji su učestvovali u mirnim protestima, pružali prvu ili pravnu pomoć uhapšenima, ali i prema slučajnim prolaznicima.

Od policije koja je godinama na javnim okupljanjima retko primenjivala, i to mahom blaža sredstva prinude, do policije koja prema učesnicima protesta primenjuje neproporcionalnu silu, uključujući potencijalnu upotrebu nezakonitih sredstva poput zvučnog topa (LRAD) i CN suzavca, očigledne primere torture u kojima učesnike protesta koji ne pružaju otpor šutiraju, gaze po glavi i telu i udaraju u testise, kao i slučajeve brutalnog prebijanja mladih ljudi i maloletnika, evidentna je ozbiljna eskalacija represije i nezakonitog postupanja policije prema građanima.

Najalarmantniji primer dogodio se 15. marta 2025. godine u Beogradu, kada je, prema brojnim svedočenjima građana i dostupnim dokazima, zvučni top upotrebljen protiv mirnih demonstranata tokom minuta ćutanja za žrtve pada nadstrešnice u Novom Sadu.

Incident je izazvao masovnu paniku, oštećenje sluha i psihološke traume među učesnicima. Uprkos ozbiljnosti događaja, nije sprovedena delotvorna istraga. Naprotiv, svedoci su bili izloženi zastrašivanju od strane javnih funkcionera i pretnjama krivičnim gonjenjem zbog „izazivanja panike“, pri čemu je čak izdato i obavezno uputstvo Višeg javnog tužilaštva u Beogradu kojim je naloženo procesuiranje građana, koje je Tužilaštvo za visokotehnološki kriminal potom odbilo. Organizacije civilnog društva pružile su besplatnu pravnu pomoć i prikupile svedočenja više od 3.500 žrtava. Nakon što je Evropski sud za ljudska prava odobrio privremenu meru, kojom je Srbiji zabranio upotrebu zvučnog topa, predmet se i dalje nalazi u razmatranju pred Sudom. U nizu međusobno protivrečnih izjava, policija je najpre negirala posedovanje zvučnog topa, potom tvrdila da su uređaji neraspakovani i smešteni u skladištu, da bi, nakon objavljivanja fotografije na kojoj je predmetni uređaj montiran na džip Žandarmerije ispred Narodne skupštine, navela da se radi o sredstvu koje se koristi isključivo kao jači megafon.

Izvor: Vesna Lalić

Slika 3: Vozilo Žandarmerije sa montiranim uređajem LRAD 450X¹² pored Narodne skupštine tokom protesta 15. marta 2025.

¹² LRAD (eng. Long Range Acoustic Device) je uređaj za emitovanje snažnog zvuka na velikim udaljenostima, koji se primarno koristi za razbijanje demonstracija, kontrolu mase i komunikaciju u kriznim situacijama. Iako se često predstavlja kao sredstvo za upozoravanje, u praksi može izazvati ozbiljne posledice po zdravlje, uključujući oštećenje sluha, dezorijentaciju, glavobolje i psihološke traume.

U noći između 15. i 16. marta 2025. godine, pripadnik Policijske stanice Zvezdara fizički je povredio ruku advokaticice Komiteta pravnika za ljudska prava Kristine Todorović, dok je bila u stanici kako bi pružila besplatnu pravnu pomoć uhapšenim tokom protesta. Policajac ju je prethodno vređao i psovao, zatim uхватио za ruku i izbacio iz prostorije. Organizacije civilnog društva zatražile su od Ministarstva unutrašnjih poslova hitnu istragu i disciplinske mere protiv policajca.

Dana 28. aprila 2025, u Novom Sadu, profesorka Filozofskog fakulteta Smiljana Milinkov napadnuta je ispred Fakulteta sporta i fizičkog vaspitanja od strane pripadnika Interventne jedinice. Policajac ju je oborio na zemlju, usled čega je zadobila povrede vrata, nogu i glave. Studenta tehničkih nauka Luku Mihađlovića policija je pretukla i privela tokom protesta 28. juna, nakon čega je hospitalizovan u KBC Zemun. Prema rečima njegove majke, bio je vezan liscama za krevet, što je MUP demantovao.

Tokom protesta 30. juna u beogradskoj Ulici vojvode Stepe, četiri policijska vozila sa upaljenim rotacionim svetlima zaletela su se u masu okupljenih građana i studenata koji su učestvovali u mirnoj blokadi saobraćaja. Prema svedočenjima, vozila su se kretala velikom brzinom, izazivajući paniku. Privedeno je najmanje 16 osoba. Samo dan kasnije, 1. jula, policija je brutalno pretukla Aleksu Stankovića, studenta i foto-reportera, koji je ranije objavio snimke policijskog vređanja učesnika protesta. Napad su izvršila dvojica policajaca, koji su ga više puta udarali pesnicama i šamarali. U istom danu policija je tukla i studenta Fakulteta muzičke umetnosti pendrekom po glavi i rebrima dok nije izgubio svest.

Početkom jula policija u Užicu uhapsila je devet učesnika protesta tokom blokade magistrale, koja je nasilno razbijena uz upotrebu palica i biber-spreja.

Nakon nedelju dana i niza protesta podrške ispred zgrade suda, sedmorici od devet privedenih, osumnjičenih za napad na službeno lice, pritvor je ukinut, dok je dvojici zamenjen za kućni pritvor.

Policijska službenica u civilu 11. jula je maltretirala studentkinju Fakulteta dramskih umetnosti, vukući je za kosu ispred Pravnog fakulteta u Beogradu, kako bi je primorala da otključa telefon. U avgustu je u Odžacima uhapšen maloletnik Vukašin Starčević, kojeg su inspektori beogradske kriminalističke policije i načelnik PU Kula Milan Stanković tukli, šamarali i pretili mu tokom privođenja bez naloga i prisustva roditelja. Lekari su konstatovali povrede na glavi, ramenu i abdomenu, a policija je slučaj tretirala kao „nesrećan događaj“. Starčević je pušten kasno uveče, nakon pokušaja da bude primoran da potpiše izjavu koju nije dao. Ranije istog dana uhapšen je i Vukašinov otac, Marko Starčević, kojem je nakon policijskog zadržavanja od 48 sati određen pritvor do 30 dana, ali je pušten nakon pet dana, uz meru zabrane učešća na javnim skupovima.

Policija je 14. avgusta 2025. godine, nakon protesta u Valjevu, pretukla desetine mladih ljudi, uključujući i maloletnike. Prema svedočenjima očevidaca i dostupnim video-snimcima, prebijanje je uključivalo udarce pendrekom u glavu i vrat, šutiranje, gaženje po glavi i grudima, udarce po genitalijama, udaranje kamenjem u glavu, kao i višestruke udarce dok su žrtve bile oborene na zemlju i nisu pružale otpor. Napadnuta je i Tamara Jeremić, koja je na protestu pružala prvu pomoć i bila obeležena crvenim prslukom. Svedoci navode da je policija ljude izvlačila iz pekara, kladionica i taksija, nakon čega su prebijani, bez obzira da li su prethodno učestvovali u protestu.¹³ Takođe, više od 15 policajaca je brutalno pretuklo petnaestogodišnje dete, sina Milene Belotić. Brutalno je prebijen i Dušan Radojević, koji je zadobio desetine udarača, uključujući šutiranje i gaženje po glavi. Vladimir Đorđević je takođe udaran po glavi, šutiran i gažen. Krivične prijave protiv 28 starešina i policijskih službenika podnete su u oktobru.

¹³ Milan Ilić je izvučen iz taksija, Luka Subotić i Marko Stefanović iz kladionice, nakon čega su brutalno prebijeni.

Dana 15. avgusta studentkinja Pravnog fakulteta Aleksandra Nikolić zadobila je teške povrede kada je, nakon što je pala na zemlju tokom policijskog juriša, više puta udarena pendrecima po glavi. Tom prilikom joj je slomljeno nekoliko zuba, a ekipa hitne pomoći odbila je da joj pruži medicinsku pomoć, uz obrazloženje da interveniše isključivo kod povređenih policajaca.

Istog dana studentkinja Nikolina Sindelić obavestila je javnost da ju je komandant Jedinice za obezbeđenje Vlade Marko Kričak, tokom privođenja zajedno sa drugim učesnicima protesta, u garaži Vlade, šamarao, udarao glavom o zid i pretio joj silovanjem. Sindelićeva je, u znak odmazde, bila izložena javnom deljenju privatnih fotografija eksplicitne sadržine i tzv. SLAPP tužbi koju je pokrenuo Marko Kričak. Ono što je posebno zabrinjavajuće u ovom slučaju jeste činjenica da su fotografije koje su se pojavile u javnosti predmet krivične prijave koju je prethodno Nikolina Sindelić podnela privatno radi zaštite svog prava na privatnost. Fotografije je među prvima podelila Dijana Hrkalović, bivša sekretarka u Ministarstvu unutrašnjih poslova.

Ozbiljni incidenti su se nastavili i tokom jeseni. Početkom septembra policija je u kampusu Univerziteta u Novom Sadu upotrebila prekomernu silu prema učesnicima protesta, kada su povređene desetine studenata i građana. Korišćeni su suzavac i pirotehnička sredstva, a okupljeni su potiskivani vozilima i pendrecima.

U septembru je u Kosjeriću ekološka aktivistkinja Milena Orubović Đukić zadobila udarac pendrekom u glavu od strane policajca tokom protesta, a dan kasnije uhapšena je zajedno sa još šest aktivista. Iako se na snimcima vidi da nije bila nasilna, zadržana je 48 sati zbog navodnog napada na službeno lice.

Aleksandra Božić iz Šida je privedena 11. septembra 2025. godine, tokom protesta u Novom Sadu. Tvrdila je da je bila izložena policijskoj torturi i da policajci nisu uzeli u obzir njeno zdravstveno stanje, dok je MUP negirao navode o nasilju i naveo da se tereti za ometanje službenog lica u vršenju dužnosti.

Policija je na protestu u Novom Sadu 17. novembra pretukla više studenata i srednjoškolaca, među kojima i studenta Prirodno-matematičkog fakulteta u Novom Sadu Vukašina Đinovića. Među povređenima su bili i studenti Jana Rodić sa PMF-a i Branko Rodić sa FTN-a.

Dodatnu nesigurnost, tokom studentskih protesta, unosila je i činjenica da mnogi policajci nisu nosili identifikacione oznake i da su bili maskirani, što je u stručnoj javnosti podstaklo sumnje da se ne radi o policijskim službenicima, već o licima kojima je režim omogućio pristup uniformama. Beogradski centar za ljudska prava podneo je krivične prijave protiv policajaca i lica koja se tako predstavljaju zbog nezakonitog postupanja i upotrebe prekomerne sile prema građanima. Uprkos obimnom dokaznom materijalu, uključujući svedočenja građana, fotografije povreda, medicinsku dokumentaciju i video snimke koji prikazuju nesumnjive primere torture¹⁴ nad učesnicima protesta, do zaključenja ovog izveštaja nijedan policijski službenik nije snosio ni krivičnu ni disciplinsku odgovornost.

¹⁴ Npr. višestruko ponavljanje udaraca palicom, udaranje u genitalije, gaženje po licu i telu itd.

5.1.5. Kriminalizacija protesta

Narativ o studentskim protestima kao pokušaju „obojene revolucije” i državnog udara nije ostao ograničen na medijsku propagandu, već je dodatno potkrepljen zloupotrebom pravosuđa. Najvidljiviji oblik toga bilo je procesuiranje aktivista pod optužbom za krivično delo pozivanja na nasilnu promenu ustavnog poretka. Na ovaj način otvoren je prostor da se u istragu uključi Bezbednosno-informativna agencija (BIA), čiji su pripadnici u civilu i koristeći neobeležena vozila privodili i ispitivali aktiviste. U više slučajeva javnost je najpre obavestavana o „nestalim” studentima, da bi se naknadno ispostavilo da ih je zapravo privela BIA.

Prvi talas procesuiranja aktivista za ovo krivično delo zabeležen je 2023. godine, kada je pet učesnika ranijih protesta povodom izbornih nepravilnosti, nakon policijskog zadržavanja i pritvora, potpisalo sporazume o priznanju krivičnog dela.

Sud je ove sporazume potvrdio uprkos ozbiljnim procesnim nedostacima, zbog kojih je, prema oceni autora Analize institucionalnog postupanja prema slobodi okupljanja i izražavanja (2019–2024), trebalo da budu odbačeni. Ovakva praksa nije izuzetak, već deo šireg obrasca zloupotrebe ovog krivičnogpravnog instituta, što potvrđuje i Sloboda izražavanja u digitalnom prostoru Srbije – Analiza tužilačke i sudske prakse, u kojoj se ukazuje na učestalo i neosnovano procesuiranje građana za krivično delo ugrožavanje sigurnosti javnih funkcionera zbog sadržaja objavljenog na društvenim mrežama.

Tokom 2025. godine pokretani su novi krivični postupci zbog navodnog pozivanja na nasilno rušenje ustavnog poretka. Međutim, u praksi su se sporazumi o priznanju krivičnog dela češće zaključivali za krivično delo nasilničko ponašanje na sportskoj priredbi ili javnom skupu i napad na službeno lice u vršenju službene dužnosti.

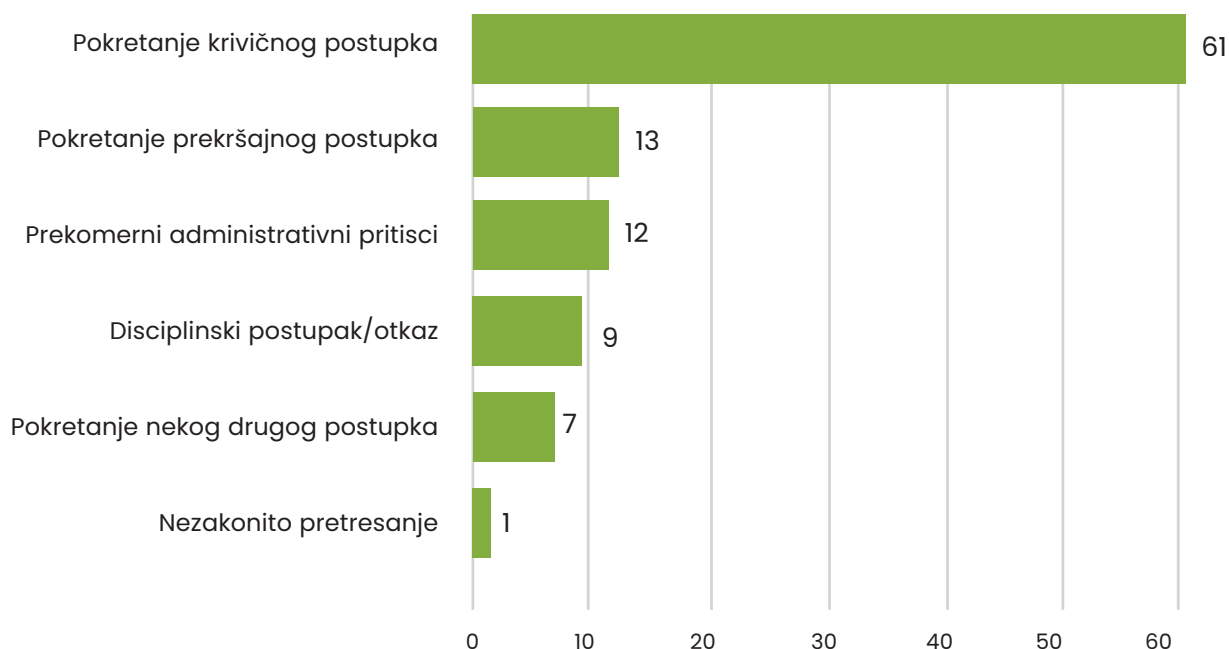
Izvor: protesti.pic

Slika 4: „Srbijo, probudi se”, protest 13. avgusta 2025. godine

Jedan od najeklatantnijih primera kriminalizacije protesta predstavlja objavljivanje tajnog audio-snimka sastanka članova Pokreta slobodnih građana (PSG) i grupe STAV, održanog 12. marta 2025. godine, na kojem su aktivisti razgovarali o mogućem ulasku u zgradu Radio-televizije Srbije (RTS). Na osnovu tog snimka aktivisti su optuženi za pripremanje krivičnog dela protiv ustavnog uređenja. Deo njih je zadržan u pritvoru, dok je drugi deo napustio zemlju iz straha od hapšenja.

Nakon dva meseca provedenih u pritvoru, aktivistima je mera zamenjena kućnim pritvorom, koji je ukinut tek u oktobru 2025. godine.

Ipak, šestoro aktivista i dalje se nalazi u izgnanstvu, van Srbije, što ovaj slučaj čini jednim od najupečatljivijih primera kriminalizacije političkog neslaganja i pritiska na građanski aktivizam. Zakonitost objavljenog audio-snimka bila je ozbiljno dovedena u pitanje. Na osnovu zahteva za pristup informacijama od javnog značaja, novinari Insajdera dobili su potvrdu da je snimak nastao prisluškivanjem trećeg lica, koje se ne nalazi na samom snimku, a koje je u tom periodu bilo pod posebnim merama nadzora. Naknadno je otkriveno da je reč o Ani Oreg, potpredsednici PSG-a i narodnoj poslanici.

Grafikon 8: Broj i vrste pravnih napada

Student Stefan Tomić je uhapšen zbog rukom pisanih poruka podeljenih na WhatsApp grupi na kojoj se navodi da planiraju upad u državne institucije tokom protesta 28. juna. Tomiću je određen kućni pritvor. Privođenje i puštanje studenata sa pokretanjem ili bez pokretanja prekršajnih postupaka bio je još jedan vid zastrašivanja. Sredinom avgusta policija u Nišu je privela petoricu studenata koji su nakon nekoliko sati pušteni. Krajem septembra priveden je i ubrzo pušten student Sava Nestorović. Dvojica studenata iz Niša Mateja Nikolić i Luka Đorđević su u novembru privedeni u policijsku stanicu Vračar nakon legitimisanja, nakon čega su pušteni.

Nikolić je u avgustu polagao ispit okružen petoricom inspektora, navodeći da se osećao uznemireno i da se zapitao da li je prisustvo policije imalo za cilj da ga zastraši ili ponizi. Uprava Pravnog fakulteta u Nišu saopštila je da su svi prisutni u učionici bili studenti koji polažu ispit. Početkom septembra policija je privela desetoro učesnika protesta u Novom Sadu, koji se terete za napad na službeno lice, koji su nakon saslušanja pušteni. Sredinom septembra policija je uhapsila tri poljoprivrednika i jednog građanina zbog postojanja osnova sumnje da su izvršili krivično delo nasilničko ponašanje.

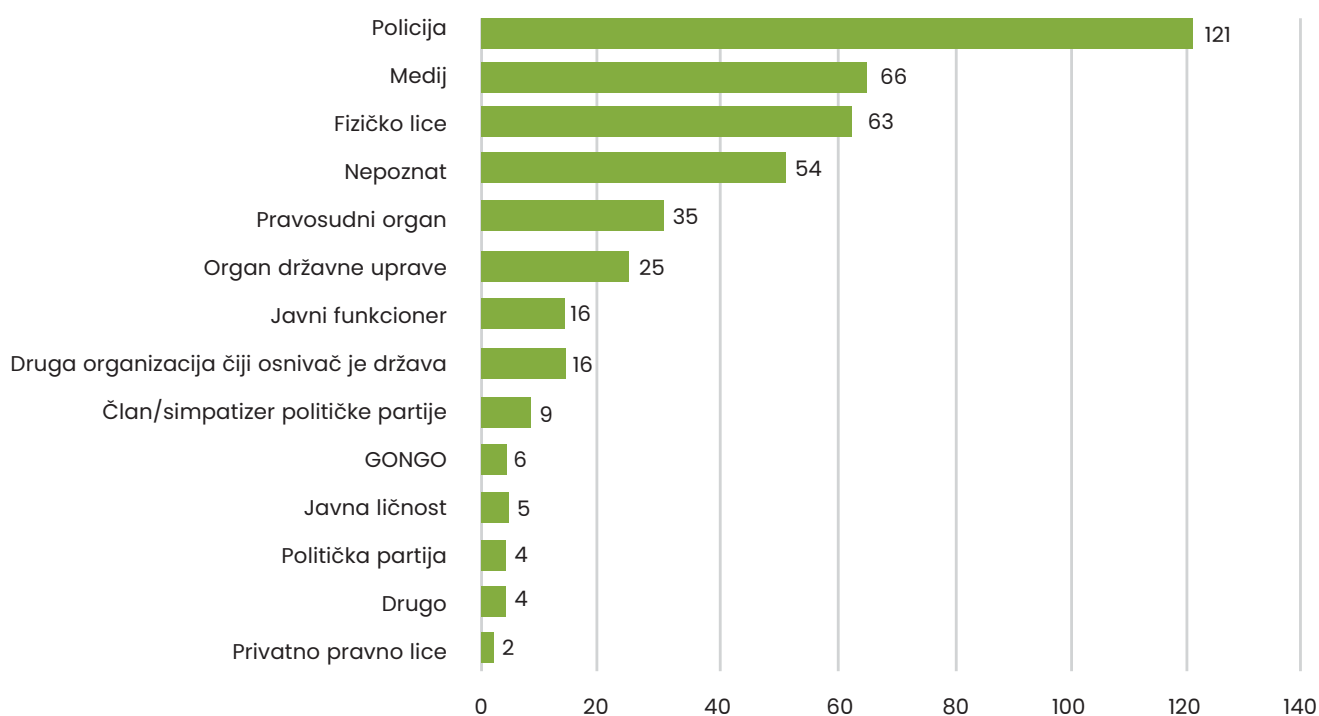
Određen im je kućni pritvor, koji je ukinut po žalbi. Početkom novembra, na skupu podrške Dijani Hrka u Novom Sadu policija je privela aktiviste Sandru Adam, Anu Obradović Pantelić i Roberta Silberholca. Aktivisti su zadržani preko noći u policijskoj stanici, a potom pušteni, dok im se na teret stavlja prekršaj narušavanja javnog reda i mira, nepristojno, drsko i bezobzirno ponašanje, zbog toga što su na prostorijama SNS-a crvenom bojom iscrtali simbol crvene šake i broj 16.

5.1.6. Medijska kampanja

Kampanja blaćenja u tabloidnim medijima bila je prisutna gotovo bez prestanka. Učesnici protesta su svakodnevno označavani pežorativnim izrazima poput „blokaderi teroristi“, „ustaše“, „zgubidani“ i „strani plaćenici“, sa ciljem diskreditacije njihovih ciljeva i motiva. Kampanje blaćenja sprovedene su kroz koordinisano delovanje više medija, koji su objavljivali istovetne tekstove, kao i putem specijalnih televizijskih emisija, kvazidokumentarnih filmova i izjava najviših državnih zvaničnika.

U zbiru, ovi slučajevi ukazuju na obrazac instrumentalizacije krivičnog prava i bezbednosnih struktura radi kriminalizacije političkog neslaganja. Korišćenje teških krivičnih kvalifikacija, problematičnih dokaza i selektivnih policijskih intervencija ima snažan zastrašujući efekat i predstavlja sistemski pritisak na građanski aktivizam, sa ciljem odvratanja građana od učešća u protestima i javnog izražavanja kritičkih stavova.

Početak godine obeležilo je individualno targetiranje studenata i objavljivanje njihovih ličnih podataka. Nakon objavljivanja hrvatskih pasoša braće Stojaković kao dokaza umešanosti hrvatskih službi u organizaciju protesta, objavljena je i lista – poternica sa podacima i imenima 12 studenata Fakulteta tehničkih nauka. Ovo je bio drugi po redu incident nakon što je dan ranije objavljena slična lista sa 11 studenata FTN-a. Narativ o takozvanoj „obojenoj revoluciji“ i navodnoj umešanosti stranih obaveštajnih službi, posebno hrvatske obaveštajne službe SOA, u organizaciju studentskih protesta, bio je česta tema propagandnih kampanja.

Grafikon 9: Broj i vrste napadača

Mila Pajić je postala jedna od glavnih meta tabloida, a u februaru ju je i sam predsednik javno označio kao zastupnicu „antisrpske ideologije“ i osobu koja „mrzi srpski narod“. Već u martu provladini mediji su je dodatno označili kao metu, prikazujući je kao navodnog organizatora i finansijera „obojene revolucije“.

U aprilu je tabloid Informer pokrenuo novu kampanju, usmerenu protiv studenata Fakulteta sporta i fizičkog vaspitanja (DIF), prikazujući ih kao „nasilnike“ koji su, navodno, fizički napali dekana Patrika Drida i blokirali sanitet. U tekstovima su objavljena imena 18 studenata uz neosnovane optužbe, s očiglednim ciljem da ih javno diskredituju i zastraše. Meta napada tabloida Informer bile su i sudije Apelacionog suda u Novom Sadu koje su donele odluku u vezi sa pritvorom aktivista grupe STAV i PSG.

U zbiru, ovi primeri ukazuju na sistematski i koordinisan pritisak na učesnike i podržavaoce studentskih protesta, koji se sprovodio kroz kombinaciju medijskog targetiranja, policijskog nasilja, institucionalnih mera i administrativnih sankcija. Koordinisano delovanje tabloida, uz podršku izjava visokih državnih funkcionera, imalo je snažan zastrašujući efekat i doprinelo je normalizaciji nasilja i represije nad studentima, aktivistima i drugim kritičkim glasovima. Istovremeno, ponavljani fizički napadi i prekomerna upotreba sile, uz selektivnu ili izostalu reakciju nadležnih organa, dodatno su produbili atmosferu nekažnjivosti i nepoverenja u institucije. Krajnji cilj ovakvog postupanja bio je ne samo zastrašivanje pojedinaca, već i sprečavanje širenja solidarnosti i društvene podrške studentskim zahtevima.

5.2. NAPADI NA BRANITELJKE LJUDSKIH PRAVA

Oko trećine svih zabeleženih napada (32%) bilo je usmereno na braniteljke ljudskih prava. Na udaru su bile žene koje su javno delovale kao studentkinje, profesorke, direktorke škola, dekanke, tužiteljke, sutkinje, advokatice i aktivistkinje, upravo zato što zauzimaju vidljiv prostor u javnosti, organizuju otpor ili se suprotstavljaju vlasti. Način na koji su vlasti reagovalе bio je proizvod ukrštanja mizoginije i političke represije.

Napadi nisu bili samo fizički, već i seksualizovani, ponižavajući i usmereni na identitet, moral i privatni život napadnutih žena. Žene su privođene, izlagane policijskoj brutalnosti, seksualnom nasilju, udarane automobilima, hapšene, vređane, klevetane i izlagane javnom linču kroz naslovne strane tabloida i obraćanja najviših zvaničnika. Prema ženama se neretko primenjivao narativ koji ih predstavlja kao „strane agente“, „izdajnike“, „nemoralne“ ili „seksualno devijantne“, pri čemu je njihov privatni život instrumentalizovan kao sredstvo diskreditacije.

Reakcija vlasti na legitimne zahteve studentskih protesta bila je lansiranje narativa o „obojenoj revoluciji“, u kojem su žene često oličavale neprijatelja, postajući simboli pobune. Za lice revolucije izabrana je aktivistkinja grupe STAV i organizatorka protesta Mila Pajić, koja je mesecima bila predmet tabloidskih napada, a u februaru ju je i sam predsednik javno označio kao zastupnicu „antisrpske ideologije“ i osobu koja „mrzi srpski narod“. Pajićeva je jedna od učesnica tajno snimljenog razgovora aktivista grupe STAV, čiji je audio-zapis televizija Informer objavila u martu 2025. godine. Nakon objave, grupa je privedena pod sumnjom da je pripremala krivično delo protiv ustavnog uređenja, dok je deo učesnika, uključujući i Pajićevu, izbegao hapšenje, jer su se nalazili van zemlje.

Kao deo narativa o obojenoj revoluciji napadima su bile izložene i organizacije civilnog društva. Česta meta napada bila je Vukosava Crnjanski, direktorka Crte optužena da je deo operacije rušenja predsednika, kao i Maja Stojanović, direktorka Građanskih inicijativa koja je označena kao agent rezident zapadnih obaveštajnih službi.

Žene su bile česta meta napada tokom blokada i studentskih protesta. Studentkinje su neretko preuzimale ulogu redarki i stajale u prvim redovima okupljanja. Studentkinje Sonja Ponjavić i Kristina Vasiljević teško su povređene u dva odvojena incidenta, u napadima automobilima u januaru 2025. godine. Dok je suđenje protiv vozača koji je udario Ponjavićevu još uvek u toku, vozačica koja je udarila Vasiljevićevu je pomilovana od strane predsednika.

Izvor: protesti.pic

Slika 5: „Srbijo, da li se čujemo”, protest 5. septembra 2025. godine

Studentkinje i aktivistkinje neretko su bile izložene policijskoj brutalnosti, privođenjima i zastrašivanju. Studentkinja Teodora Jovičić privedena je u avgustu zbog navodnog pisanja grafita na zgradi RTV-a, dok su Milan, David i Irina, studenti koji su u novembru putovali autobusom prevoznika Jaćimović, zadržani u autobusu nakon što je vozilo zaplenila policija. Anja Pitulić, Doroteja Antić i Mila Pajić našle su se u egzilu nakon hapšenja učesnika tajno snimljenog sastanka aktivista grupe STAV.

U septembru je tokom protesta u Novom Sadu privedena Aleksandra Božić, koja je navela da je bila izložena policijskoj torturi. Istog meseca privedena je i Milena Orubović Đukić, zajedno sa još šest aktivista, samo dan nakon što je na protestu u Kosjeriću zadobila udarac pendrekom u glavu. U julu je privedena Vesna Klačar tokom protesta na Novom Beogradu, zbog navodne blokade saobraćaja, iako je, prema njenim navodima, sedela na zelenoj površini kada je intervenisala policija.

Aktivistkinje inicijative Sviće Jelena Božić i Darija Stjepić pozvane su na informativni razgovor zbog ispisivanja grafita na zgradi BIA, u akciji kojom je traženo oslobađanje privedenih članova grupe STAV. Tokom protesta u Novom Sadu u novembru, policijski službenik je čupao studentkinju za kosu i udario je pesnicom u glavu. U avgustu je na protestu u Beogradu studentkinja udarena više puta pendrekom u glavu nakon što je pala na zemlju, a u julu je policajka u civilu maltretirala studentkinju Fakulteta dramskih umetnosti, vukući je za kosu kako bi je primorala da otključa telefon, ispred Pravnog fakulteta u Beogradu.

Studentkinja Nikolina Sindelić privedena je tokom protesta u avgustu. Nakon privođenja, pripadnici Jedinice za obezbeđivanje određenih ličnosti i objekata MUP-a (JZO) odveli su nju i još nekoliko učesnika protesta u garažu zgrade Vlade Srbije, gde je, prema njenim navodima, brutalno pretučena, a komandant JZO Marko Kričak joj je pretio silovanjem. Nekoliko dana kasnije, bivša državna sekretarka MUP-a Dijana Hrkalović objavila je osvetničku pornografiju Nikoline Sindelić na društvenoj mreži Iks, nakon čega je fotografije u programu uživo na televiziji Informer prikazao glavni urednik Dragan Vučićević. Kričak je pokrenuo SLAPP tužbu protiv Sindelićeve kao vid odmazde.

Članice akademske zajednice takođe su se našle na udaru represije i zastrašivanja. Smilja Milankov, profesorka koja je učestvovala na protestima, bila je izložena policijskoj brutalnosti i pretnjama smrću. Dekanka Filozofskog fakulteta u Nišu suočila se sa pretnjama smrću, a bila je i meta napada nožem. U junu je dekanica Medicinskog fakulteta uhapšena zbog navodnih malverzacija u vezi sa isplata zarada na fakultetu. Mnoge profesorka, nastavnice i direktorke škola bile su meta odmazde, otkaza i razrešenja sa funkcija zbog javne podrške demonstracijama i učešća na protestima.

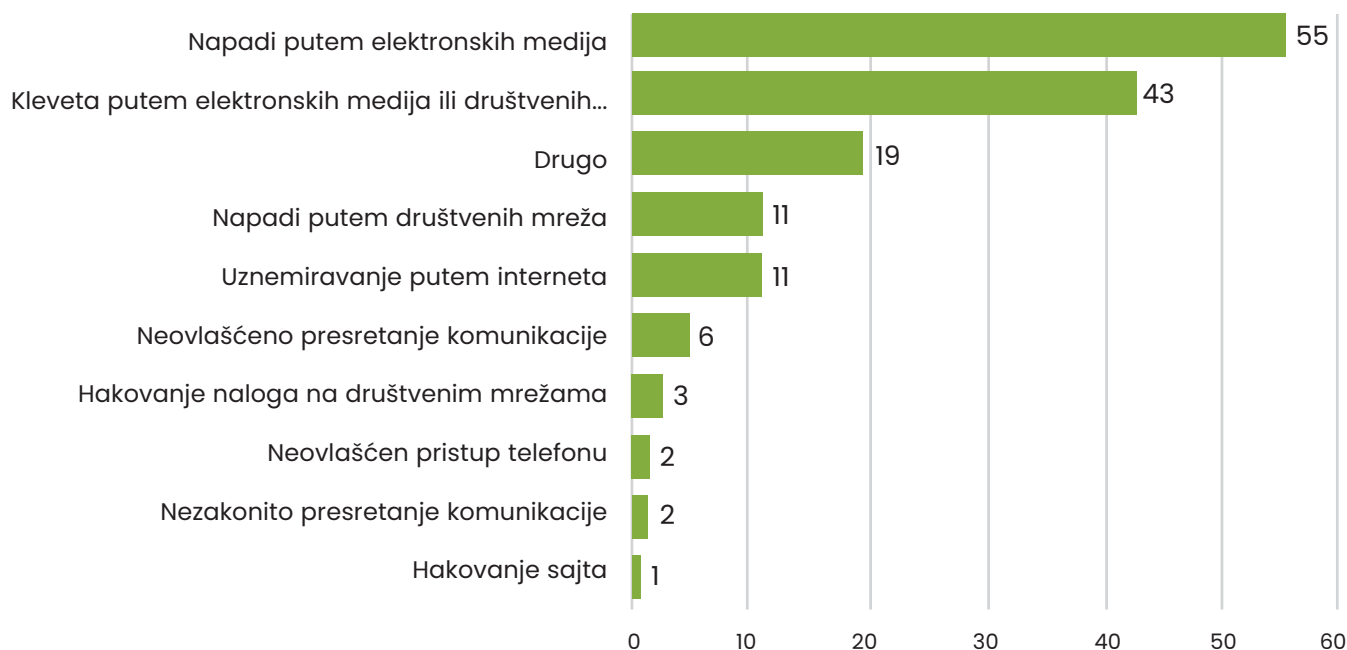
Žene su često bile meta tabloidnih napada i kampanja. Dejana Stošić je u avgustu označena naslovima u kojima je opisana kao „antisrpskinja homoseksualnog opredeljenja“ koja se navodno okoristila učešćem na protestima. U istom mesecu tabloidi su pravdali privođenje Ane Hebar u Beogradu, predstavljajući je kao osobu koja „obožava Albaniju i Hrvatsku, a lomi po Srbiji“. Milena Orubović Đukić, aktivistkinja iz Kosjerića, prikazana je kao „teroristkinja koja predaje deci“. U aprilu su studentkinje Jelena Popadić, Žana Pavlović, Katarina Milankov, Anita Ivanović, Željana Marković, Mirjana Berković, Sara Azarić i Galina Đivujskij javno označene kao deo „grupe nasilnika“ koja je navodno linčovala dekana DIF-a u Novom Sadu Patrika Drida.

Napadi na braniteljke ljudskih prava pokazuju obrazac rodno zasnovane političke represije. Žene su napadane zbog svoje vidljivosti i javnog delovanja, uz kombinaciju fizičkog nasilja, seksualizovanog ponižavanja i kampanja diskreditacije. Reakcija vlasti i provladinih medija ukazuje na sistemsko spažanje mizoginije i represije, sa ciljem zastrašivanja, delegitimizacije protesta i gušenja građanskog otpora. Protiv žena se, pored uobičajenih oblika nasilja, pojačano koristi i rodno zasnovano nasilje (pretnje silovanjem, deljenje seksualno eksplicitnih privatnih fotografija, diskreditacija po osnovu broja partnera i dr.).

5.3. UGROŽAVANJE DIGITALNE BEZBEDNOSTI AKTIVISTA

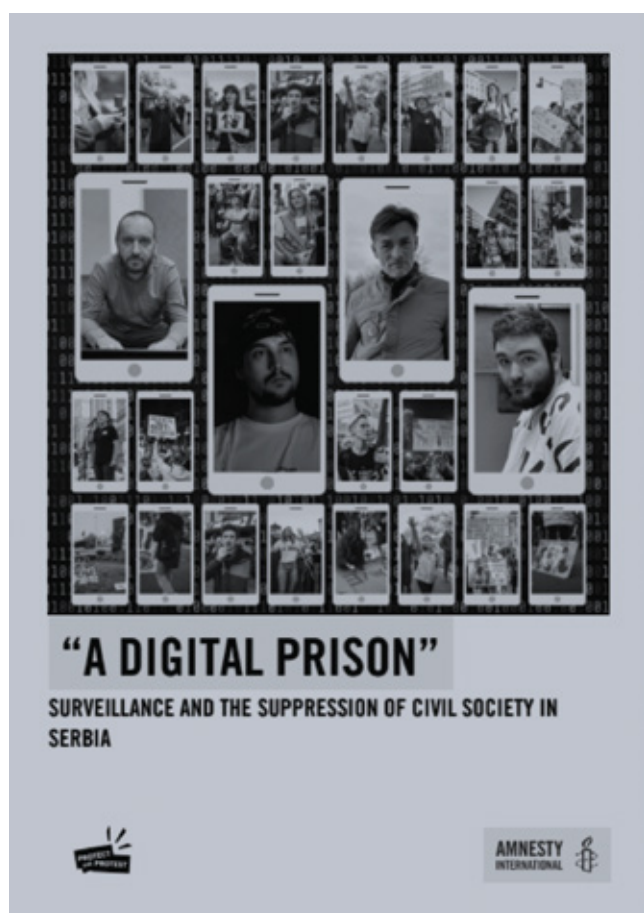
Kada je Komitet pravnika za ljudska prava 2020. godine započeo sa sistematskim beleženjem incidenata protiv aktivista, slučajevi koji su se mogli svrstati u oblast digitalne bezbednosti bili su retki. Internet se tada pretežno koristio kao sredstvo za sprovođenje kampanja blaćenja i diskreditacije, dok su direktni informatički napadi na

internet stranice nevladinih organizacija i medija bili sporadični. Tokom 2025. godine zabeležena je eskalacija sofisticiranih oblika nadzora i zloupotrebe tehnologije, uključujući instaliranje špijunskog softvera, nelegalan pristup mobilnim uređajima i koordinisane napade na naloge na društvenim mrežama.

Grafikon 10: Broj i vrste elektronskih napada

Nakon objavljivanja izveštaja Amnesty International-a 2024. godine, u kojem je forenzičkim metodama potvrđena upotreba špijunskog softvera na telefonima aktivista, deset organizacija civilnog društva je podnelo krivičnu prijavu protiv pripadnika policije i Bezbednosno-informativne agencije Tužilaštvu za visokotehnološki kriminal. Zahtevi su poslali Zaštitniku građana i Povereniku za pristup informacijama od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, kao i Komesaru za ljudska prava Saveta Evrope i specijalnim procedurama UN. Dok su međunarodne institucije reagovala saopštenjima, otvorenim pismima, slanjem komunikacija Srbiji i usvajanjem rezolucija, informacije o postupanju domaćih tela su veoma oskudne i obeshrabrujuće.

Nakon što su krajem 2023. godine dve osobe dobile obaveštenje od kompanije Apple da su njihovi telefoni bili meta napada povezanog sa državnim akterima, forenzičkom analizom koju su sprovodili Citizen Lab Univerziteta u Torontu i Amnesty International potvrđena je upotreba izraelskog Pegazusa.

Izveštaj koji je objavio Amnesty otkrio je da je tokom razgovora sa pripadnicima BIA na telefone većeg broja aktivista instaliran špijunski softver Novi Spy domaće proizvodnje. Za razliku od Pegazusa, Novi Spy se može instalirati isključivo uz fizički pristup telefonu i prikupljene podatke šalje na IP adresu povezanu sa službenikom BIA, pri čemu je ime tog službenika bilo delimično sadržano u nazivu računara na koji su podaci stizali. Analizom načina formiranja identifikacionog koda telefona žrtava, Amnesty International je zaključio da postoji mogućnost da je špijunski softver bio instaliran na više od 600 mobilnih uređaja, uz napomenu da se ID brojevi možda ne generišu od nule i da nije izvesno da su svi identifikovani uzorci špijunskog softvera zaista korišćeni za infekciju uređaja.

U najmanje dva slučaja Amnesty je zaključio da su telefoni na koje je instaliran Novi Spy otvoreni uz pomoć Cellebrite softvera, forenzičkog alata koji legalno upotrebljavaju policije širom sveta. Ovaj alat omogućava otvaranje telefona, kopiranje podataka i instalaciju pomenutog špijunskog softvera. Nakon što je Amnesty objavio izveštaj, licenca za korišćenje Cellebrite softvera je povučena.

Međutim, nakon izveštaja Amnesty International-a, praksa se izmenila: umesto da se telefoni posle kopiranja podataka vraćaju aktivistima, oni se sada uništavaju kako bi se sakrili tragovi preuzetih informacija. Studenti su u više navrata izvestili javnost da im je policija razbijala telefone, što dodatno ukazuje na pokušaje prikrivanja dokaza o nelegalnom kopiranju sadržaja.

Tokom protesta zabeleženi su i incidenti poput onog u julu, kada je policijska službenica u civilu maltretirala studentkinju Fakulteta dramskih umetnosti, vukući je za kosu ispred Pravnog fakulteta u Beogradu kako bi je primorala da otključa svoj telefon. Prema navodima advokata koji zastupa učesnike protesta, policija snimke preuzete sa zaplenjenih telefona prosleđuje tabloidima poput Informera i Pinka.

U decembru je objavljena informacija da su se među metama instaliranja špijunskog softvera na mobilne telefone našli i poljoprivrednici i ekološki aktivisti, što ukazuje na to da se takve prakse ne odnose isključivo na poznate organizacije civilnog društva, studente i građane koji protestuju, već i na pojedince i grupe koji na različite načine ispoljavaju kritičko delovanje u svojim lokalnim sredinama. Upotreba špijunskog softvera predstavlja značajnu, ali i predvidljivu eskalaciju, budući da su organizacije civilnog društva godinama bezuspešno upozoravale na zloupotrebu pristupa meta podacima¹⁵ građana koje čuvaju mobilni i internet provajderi od strane BIA.

Upotreba snimaka pribavljenih na nelegalan način zakonom je zabranjena i takvi dokazi ne mogu se koristiti u sudskom postupku. Uprkos tome, nakon što je u martu 2025. godine televizija Informer u specijalnoj emisiji objavila audio-zapis sa sastanka aktivista PSG-a i grupe STAV, deo učesnika sastanka

priveden je pod sumnjom da su pripremali krivično delo protiv ustavnog uređenja, dok su se učesnici koji su se u tom trenutku nalazili van zemlje našli u egzilu.¹⁶ Krajem juna 2025. godine, nakon nove specijalne emisije u kojoj je objavljen snimak razgovora studenata koji su planirali aktivnosti uoči predstojećeg protesta, privedeno je osam studenata. Sud je odbio predlog za određivanje pritvora, te su svi uhapšeni pušteni da se brane sa slobode.

Krajem novembra, Beogradski centar za bezbednosnu politiku (BCBP) dobio je obaveštenje od *Microsoft Threat Intelligence* centra da je bio meta sajber napada, koji se dovodi u vezu sa hakerskom grupom *Forest Blizzard*, pod kontrolom ruske vojne obaveštajne službe. Ista organizacija bila je na meti i u oktobru, kada je otkrivena fišing kampanja zasnovana na lažnom predstavljanju napadača kao članova BCBP tima, kao i postojanje sajta koji imitira Beogradsku bezbednosnu konferenciju, s ciljem obmanjivanja učesnika i prikupljanja njihovih podataka.

Nezakonita primena mera tajnog nadzora i špijunskog softvera ima ozbiljne i dalekosežne posledice po bezbednost i rad branitelja ljudskih prava. Samo saznanje o njegovoj upotrebi stvara efekat zastrašivanja i autocenzure, koji traje sve dok odgovorni za takve prakse ostaju nekažnjeni i dok ne postoji jasna institucionalna zaštita onih koji su njime pogođeni. U zbiru, ovi slučajevi pokazuju da digitalni nadzor nije izolovan fenomen, već deo šireg institucionalnog pristupa usmerenog ka identifikaciji, zastrašivanju i kontroli građanskog aktivizma.

¹⁵ Npr. informacije o vremenu, trajanju i učesnicima komunikacije, kao i o lokaciji uređaja u trenutku uspostavljanja veze.

¹⁶ Zakonitost objavljenog audio-snimka ozbiljno je dovedena u pitanje nakon što su novinari Insajdera, postupajući po zahtevu za pristup informacijama od javnog značaja, dobili potvrdu da je snimak nastao prisluškivanjem trećeg lica koje se uopšte ne nalazi na samom snimku. To lice je u relevantnom periodu bilo pod merama tajnog nadzora, a naknadno je utvrđeno da je reč o Ani Oreg, potpredsednici Pokreta slobodnih građana i narodnoj poslanici.

Sredinom novembra profili na društvenim mrežama studenata u blokadi, pojedinih fakulteta u blokadi, kao i nezavisnih medija, bili su meta koordinisanih napada sa ciljem njihovog gašenja. Tako je Instagram profil Studenata u blokadi tokom jedne noći dobio više od 150.000 novih pratilaca, bot-naloga, što su administratori ocenili kao ciljanu akciju usmerenu na to da se profil dovede u stanje navodnih sumnjivih aktivnosti i kršenja pravila platforme. Ovi napadi su doveli do automatskog, ali privremenog gašenja pogođenih naloga na Tiktoku i Instagramu, usled veštačkog povećanja broja pratilaca ili masovnog prijavljivanja navodno neprimerenog sadržaja.

Zabeleženi slučajevi jasno ukazuju na sistemsku i kontinuiranu eskalaciju digitalnog nadzora i zloupotrebe tehnologije usmerene protiv različitih aktera građanskog aktivizma u Srbiji. Od sporadičnih kampanja blaćenja, praksa se razvila u sofisticiran mehanizam nadzora, zastrašivanja i kontrole, koji uključuje špijunski softver, koordinisane sajber napade i upotrebu nelegalno pribavljenih snimaka u represivne svrhe. Izostanak delotvorne reakcije domaćih institucija, uprkos ozbiljnim nalazima međunarodnih organizacija, dodatno produbljuje nepoverenje i stvara trajni efekat zastrašivanja, ugrožavajući slobodu izražavanja, pravo na privatnost i osnovne pretpostavke demokratskog delovanja.

5.4. SUŽAVANJE PROSTORA ZA DELOVANJE ORGANIZACIJA CIVILNOG DRUŠTVA

Godina 2025. bila je obeležena snažnim pritiscima na organizacije civilnog društva i pojedince koji se bave zaštitom ljudskih prava, demokratijom i vladavinom prava. Umesto da se njihov rad posmatra kao doprinos razvoju društva, predstavnici vlasti i njima bliski mediji sistematski su ih označavali i prikazivali kao pretnju po stabilnost države.

Već u januaru predsednik Srbije Aleksandar Vučić javno je, putem svog zvaničnog Instagram naloga, ismevao nalaze Centra za istraživanje, transparentnost i odgovornost (CRTA) o poverenju građana u institucije i izborni proces. Takva objava, upućena sa najvišeg nivoa vlasti, poslala je jasnu poruku da se organizacije koje nezavisno prate izbore i rad institucija tretiraju kao politički protivnici. Istovremeno, poslužila je kao signal provladinim tabloidima za pokretanje kampanje napada. Već narednog meseca Novosti su objavile tekst u kojem je Vukosava Crnjanski, direktorka Crte, označena kao deo plana za rušenje Vučića.

Medijski napadi su potom postali svakodnevnici. Provladini tabloidi i portali optuživali su pojedine aktiviste i organizacije da učestvuju u „operaciji rušenja predsednika“, predstavljajući ih kao instrumente stranog uticaja. U tim tekstovima posebno su targetirane organizacije poput Crte, YUCOM-a, CEPRIŠ -a, Građanskih inicijativa, Centra za praktičnu politiku i drugih, dok su projekti posvećeni vladavini prava, uključujući i „Otvorena vrata pravosuđa“, prikazivani kao pokušaji „kontrole pravosuđa“.

Vrhunac institucionalnog pritiska dogodio se 25. februara 2025. godine, kada je Uprava kriminalističke policije, po nalogu Višeg javnog tužilaštva u Beogradu, upala u prostorije više organizacija – među njima Crte, Građanskih inicijativa, Centra za praktičnu politiku i KOMS-a. Policajci su ušli nenajavljeno, u velikom broju, tražeći obimnu dokumentaciju i insistirajući da im se materijali dostave u štampanom obliku, iako su mnogi već javno dostupni u elektronskoj formi. Postupak je trajao satima, zaposleni su ostali u kancelarijama do kasno uveče, a sama akcija je izazvala atmosferu straha i neizvesnosti.

U nedostatku zvaničnog međunarodnog zahteva ili jasnog pravnog osnova, ovi upadi su delovali više kao demonstracija sile nego kao zakonita radnja.

U isto vreme, javne izjave visokih funkcionera dodatno su raspirivale negativne narative. Ministar odbrane Miloš Vučević je na mreži lks optužio nevladine organizacije da su „strani faktor koji kadrira obrazovne institucije“, dok je predsednik Vučić u emisiji na RTS-u Crtu nazvao delom „blokaderske obojene revolucije protiv države“. Takve poruke ojačale su atmosferu stigmatizacije i doprinele porastu neprijateljstva prema organizacijama civilnog društva.

Kampanja diskreditacije prelila se i na pojedince. Aktivistkinje su bile izložene mizoginim i homofobnim napadima, a novinari i univerzitetski profesori primali su pretnje smrću. Među njima je i slučaj profesora Dinka Gruhonjića, koji je već duže vreme meta uvreda i pretnji zbog svog javnog delovanja.

Jedan od načina sužavanja prostora za delovanje organizacija civilnog društva jeste osnivanje tzv. GONGO organizacija, koje često služe kao podrška vlastima, ali i kao instrument napada i sredstvo delegitimizacije rada kredibilnih organizacija civilnog društva.

Centar za društvenu stabilnost je tako producirao trodelni serijal „Dosije NVO“, koji, prema njihovim navodima, ima za cilj da ukaže na navodnu ulogu organizacija civilnog društva u manipulacijama, pranju novca, rušenju države i sprovođenju obojene revolucije, a koji je emitovan na televizijama sa nacionalnom pokrivenošću. Nakon što je u drugoj epizodi napao Crtu, predstavljajući je kao deo mreže čiji je cilj priprema gerilskih nastupa na ulici, u trećoj epizodi je označio SHARE Fondaciju i Trag fondaciju kao organizacije koje deluju u interesu stranih centara moći.

Svi ovi događaji zajedno pokazuju da se prostor za slobodno delovanje civilnog društva u Srbiji drastično suzio. Organizacije i pojedinci koji zagovaraju odgovornost institucija, transparentnost i poštovanje ljudskih prava suočeni su sa kontinuiranim napadima, zloupotrebom državnih resursa i pokušajima zastrašivanja. Umesto dijaloga i saradnje, vlast je izabrala sukob i etiketiranje, čime se urušava poverenje građana i guši ono što bi trebalo da bude temelj svakog demokratskog društva – sloboda mišljenja, udruživanja i delovanja.

6. ZAKLJUČAK

Podaci prikupljeni tokom 2025. godine ukazuju na kvalitativnu promenu u obrascima napada na branitelje ljudskih prava u Srbiji. Za razliku od prethodnih godina, kada su pritisci često imali fragmentisan ili selektivan karakter, tokom 2025. zabeležen je visok stepen intenziteta, učestalosti i koordinacije represivnih mera, naročito u kontekstu studentskih protesta pokrenutih nakon tragedije u Novom Sadu.

Više od 80% svih registrovanih incidenata povezano je sa ovim protestima, što jasno pokazuje da su građansko okupljanje i javno izražavanje neslaganja postali centralna tačka institucionalnog pritiska. Dokumentovani slučajevi uključuju masovna privođenja, fizičke napade, policijsku brutalnost, pokretanje krivičnih i prekršajnih postupaka, kao i intenzivne medijske kampanje stigmatizacije. Ovakva kombinacija mera prevazilazi pojedinačne ekscese i ukazuje na obrazac postupanja koji ima snažan odvrćajući efekat na građanski angažman.

Posebno zabrinjava porast ozbiljnosti napada, od naleta vozilima na učesnike protesta, preko upotrebe zvučnog topa, do dokumentovanih slučajeva zlostavljanja u policijskim stanicama. Uprkos težini ovih incidenata, izostanak delotvornih istraga i odgovornosti doprinosi jačanju atmosfere nekažnjivosti. Paralelno sa tim zabeležena je eskalacija digitalnog nadzora i zloupotrebe tehnoloških alata, što dodatno ugrožava privatnost i bezbednost aktivista i doprinosi širenju autocenzure.

Prostor za delovanje organizacija civilnog društva tokom 2025. godine dodatno je sužen kroz policijske upade, javno obeležavanje od strane visokih funkcionera i kontinuirane kampanje diskreditacije u provladinim medijima. Umesto dijaloga i institucionalne zaštite, organizacije i pojedinci koji zagovaraju ljudska prava, odgovornost i transparentnost suočeni su sa sistematskim pritiscima i pokušajima delegitimizacije njihovog rada.

Uprkos ovakvom ambijentu, građani, studenti, profesori, novinari i organizacije civilnog društva pokazali su visok stepen solidarnosti i otpornosti. Njihovo istrajno delovanje predstavlja ključni korektiv autoritarnim praksama i ostaje jedan od retkih preostalih stubova odbrane osnovnih sloboda.

Međutim, odgovornost za zaštitu ljudskih prava ne može ostati na pojedincima i civilnom sektoru. Ona je primarna obaveza države. Rekordan broj napada tokom 2025. godine, njihova težina i izostanak institucionalnog odgovora jasno ukazuju na to da ta obaveza nije ispunjena.

Dokle god se nasilje, zastrašivanje i zloupotreba moći toleriše ili relativizuju, ne može biti govora o vladavini prava niti o bezbednom prostoru za građanski angažman. Pred Srbijom stoji jasan zadatak: obezbediti da oni koji štite prava drugih mogu to činiti bez straha. Do tada, Mapa incidenata ostaje istovremeno dokument institucionalnih propusta i svedočanstvo društva koje odbija da čuti.

7. PREPORUKE

1. Ministarstvu unutrašnjih poslova i policiji

- Hitno obezbediti nezavisne i delotvorne istrage svih slučajeva prekomerne sile, nezakonitih privođenja, torture i zloupotreba ovlašćenja.
- Uvesti obavezno nošenje vidljivih identifikacionih oznaka policijskih službenika, bez izuzetka.
- Istražiti i sprečiti dalju upotrebu LRAD-a, kao i situaciju u kojoj su se policijska vozila kretala velikom brzinom prema demonstrantima, budući da takva praksa ugrožava živote.
- Uspostaviti mehanizam eksterne kontrole rada policije u skladu sa međunarodnim standardima.

2. Bezbednosno-informativnoj agenciji (BIA)

- Prekinuti svaku nezakonitu upotrebu špijunskog softvera i fizički pristup telefonima aktivista.
- Prekinuti praksu zastrašivanja aktivista odvođenjem na tzv. informativne razgovore, bez mogućnosti prisustva advokata.

3. Javnim tužilaštvima i sudovima

- Osigurati da se postupci protiv učesnika protesta vode nepristrasno, uz strogo poštovanje prava na odbranu i pravično suđenje.
- Pažljivo pristupiti analiziranju dokaza i načina na koji su dokazi prikupljeni u politički osetljivim slučajevima kada postoje indicije da su dokazi pribavljeni protivpravno, uključujući podatke preuzete špijunskim softverom i prisluškivanjem bez naloga.
- Restriktivno pristupiti određivanju pritvora kao krajnjoj meri isključivo onda kada se svrha ne može postići blažom merom.

4. Vladi Republike Srbije

- Odustati od normativnih rešenja koja dovode do stigmatizacije civilnog društva, uključujući inicijative nalik zakonu o „stranim agentima”.
- Javnim porukama prekinuti označavanje aktivista, studenata, profesora, neformalnih grupa i organizacija civilnog društva kao neprijatelja države.

5. Provladinim i komercijalnim medijima

- Zaustaviti kampanje blaćenja i objavljivanje ličnih podataka aktivista i studenata.
- Poštovati profesionalne i etičke standarde izveštavanja, posebno u vezi sa ranjivim grupama i žrtvama napada.

6. Organizacijama civilnog društva

- Jačati zajedničke mehanizme za dokumentovanje incidenata, pravnu pomoć i psihosocijalnu podršku žrtvama.
- Razvijati mreže solidarnosti između studentskih grupa, sindikata, političkih i drugih aktivista, profesionalnih udruženja i lokalnih inicijativa.
- Intenzivirati zagovaranje na međunarodnom nivou radi poštovanja međunarodnih obaveza od strane institucija Srbije, kako bi se obezbedila stvarna zaštita branitelja ljudskih prava.

7. Međunarodnim organizacijama i partnerima

- Nastaviti i pojačati monitoring stanja ljudskih prava u Srbiji, posebno u kontekstu represije nad aktivistima.
- Zahtevati od vlasti poštovanje preporuka Evropske komisije, UN mehanizama i Saveta Evrope u oblasti slobode okupljanja i izražavanja.
- Pružiti podršku nezavisnim organizacijama, medijima i univerzitetima kroz programe zaštite, razmene i hitne pomoći.